
FDI AS A SOURCE OF DEVELOPMENT CAPITAL

Jovica Palashevski

Republic of Macedonia, jovicapalas@yahoo.com

Abstract: An important part of the international capital movement is in a different form known as foreign direct investment. This term refers to international capital flows in which a company of a country creates or extends its representation in another country. Foreign direct investment is a direct investment in production or business in a country by a company from another country, by purchasing a company in a given country or by extending the operations of a permanent business in that country. Foreign direct investment has many forms. Widely viewed FDI include acquisitions and acquisitions, building new facilities, reinvestment of profits earned in external operations and internal corporate loans. The investment is direct because the investor, company or group of investors requires control, management or significant influence over a foreign company. FDI is the largest source of external financing, and accordingly, it appears that countries with limited capital typically have an influx of finance from rich countries. According to the World Bank, FDI and the development of small business types are two crucial elements necessary for developing the private sector in underdeveloped countries, as well as reducing the economic gap.

Keywords: FDI, globalization, international capital flow

СДИ КАКО ИЗВОР НА РАЗВОЕН КАПИТАЛ**Јовица Палашевски**

Република Македонија, jovicapalas@yahoo.com

Резиме: Еден важен дел од меѓународното движење на капитал, се одвива во еден поинаков облик познат како странски директни инвестиции. Под овој поим се подразбира меѓународни текови на капиталот во кои една компанија од една земја креира или проширува свое претставништво во некоја друга земја. Странските директни инвестиции претставуваат директно инвестирање во производство или бизнис во една земја од страна на компанија од друга земја, преку купување на компанијата во одредената земја или преку проширување на операциите на постојаниот бизнис во таа земја. Странските директни инвестиции имаат многу форми. Широко гледано СДИ вклучуваат присоединувања и аквизиции, градење на нови објекти, реинвестирање на профитот заработен во надворешните операции и внатрешно компаниски кредити. Инвестицијата е директна од причина што инвеститорот, компанијата или група инвеститори бара контрола, менаџирање или значително влијание врз странска компанија. СДИ се најголем извор на надворешно финансирање, а според тоа произлегува дека државите со лимитиран капитал најчесто имаат прилив на финансии од страна на богатите држави. Според Светската банка, СДИ и развојот на малите видови бизнис се два круцијални елемента неопходни за развој на приватниот сектор во недоволно развиените земји, како и за намалување на економскиот јаз.

Клучни зборови: СДИ, глобализација, меѓународно движење на капиталот

1. ВОВЕД

Важноста на СДИ е поголема од самиот финансискиот капитал кој доаѓа во земјата. СДИ можат да бидат алатка што носи знаење, менаџерски вештини, дизајн на производот, квалитет, бренд, меѓународен маркетинг и интеграција во глобалните производствени ланци кои претставуваат основа за успешна извозна стратегија. Од СДИ може да имаат корист и домашната индустрија и потрошувачите преку создавање на можности за технолошки трансфер и надградување, достапност на глобални менаџерски вештини и практики, оптимална искористеност на човечкиот капитал и природните богатства, создавајќи меѓународно конкурентна индустрија, отворање на пазари за извоз, достапност до квалитетни производи и услуги и нови можности за вработување. Поради сите овие причини, СДИ претставуваат движечка сила за економски развој особено во земјите во развој³⁰.

³⁰Borensztein, Eduardo, Jose De Gregorio and Jong-Wha Lee (1998), "How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?" *Journal of International Economics*, Vol.45

2. ТЕОРЕТСКИ И ЕМПИРИСКИ СОГЛЕДУВАЊА НА СДИ

Теоретски гледано, од страна на СДИ се очекува да придонесат за голем директен или индиректен раст за земјите во развој и особено за земјите со ниски приходи. Директниот раст доаѓа од неокласичните аргументи кои сугерираат дека СДИ би требало да се движат од земјите богати со капитал кон земјите што имаат потреба од капитал (посиромашни економии), со цел да се остварат релативно повисоки стапки на заработка од инвестициите. Меѓутоа, парадоксот е во тоа што волуменот на проток на СДИ до земјите во развој е многу помал отколку што предвидува неокласичниот модел на раст³¹. Индиректниот раст што се постигнува со СДИ, се однесува на добивките од производството во земјите што се приматели преку трансфер на технологија (адаптирање на нови производни методи), здобивање на нови вештини (едукација и тренинг на работната сила), конкуренција (ефикасно користење на ресурсите од страна на домашните компании) и извозот (проширување на можностите за извоз на домашните компании)³².

Емпириските докази кои прикажуваат раст предизвикан од СДИ, базирани на различни статистики во различни земји, во голема мера се неубедливи, односно без заклучок. Додека некои студии заклучиле дека е постигнат раст кој се поврзува со СДИ, други се стремат да докажат дека нема ефекти или ефектите се многу мали благодарение на традиционалните канали како што е акумулирање на капитал од земјите во развој³³. Разликите во покривањето на земјите, емпириските методологии, временските периоди опфатени со различни анализи, се вбројуваат како недостиг на единство во емпириската литература³⁴. Емпириските истражувања, кои се состојат од „понијансирани“ методи, особено кога се водат од правилото на постоење на различни првични услови, се многу поуспешни во претставувањето на поврзаноста помеѓу СДИ и растот³⁵. Постојат одредени прагови на финансиски и институционален развој кои економијата мора да ги достигне пред да ги почувствува погодностите на финансиските приливи, вклучително и СДИ³⁶. Бројни студии утврдиле дека капацитетот на земјата за да ја искористи предноста од СДИ зависи од повеќе фактори: степенот на развој на финансискиот сектор, квалитетот на институциите, секторски состав на влезот на СДИ, отвореност во трговијата, човечки капитал, инфраструктура и стабилна макроекономска политика.

На глобално ниво, странските директни инвестиции достигнаа 1,5 трилиони долари во 2011 година, но сепак за 23% помалку од периодот пред кризата. Ова е спротивно на глобалниот индустриски излез (аутпут) и трговија кои се вратија на нивото од пред кризата. УНКТАД проценува слаб раст на глобално ниво на СДИ, предвидувајќи дека во 2012 година би достигнале 1,6 трилиони долари, додека во 2013 година ќе се искачат на 1,8 трилиони долари за во 2014 година да достигнат 1,9 трилиони долари. Остварувањето на ова позитивно сценарио зависи од неочекувани глобално економски шокови кои можат да произлезат од бројни ризични фактори кои се сèуште во игра.³⁷

Во развиените земји забележан е пораст за 21%, односно прилив од 748 билиони долари, додека во земјите во развој забележан е раст од 11% односно достигнат е рекорд од 684 билиони долари. Што се однесува до економиите во транзиција забележан е раст од 25%, односно 92 билиони долари³⁸. Некои од најсиромашните региони, трета година по ред забележуваат намалување на приливот на СДИ. Приливот на СДИ беше намален во Африка, односно во неразвиените земји, земјите во развој и без излез на море, малите островски земји, како и земјите од Јужна Азија, за разлика од силниот раст на СДИ во Источна и Југоисточна Азија и Јужна Америка.

³¹Lucas, R.(1990), "Why Doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries", *American Economic Review*, Vol. 80, p. 92-96.

³²Morgan, T., Edward G., and Magnus B. (2005), Does Foreign Direct Investment Promote Development?, *Washington Institute for International Economics*, Washington DC

³³Kose, A., Eswar P., Kenneth R., and Shang-Jin W. (2009), "Financial Globalization: A Reappraisal, Staff Papers", *International Monetary Fund*, Vol. 56

³⁴Carkovic M. and Ross L. (2002), "Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?", *University of Minnesota Department of Finance Working Paper*

³⁵Haskel, J., Sonia P. and Matthew S. (2007), "Does Inward Foreign Direct Investment Boost the Productivity of Domestic Firms?", *The Review of Economics and Statistics*, Vol.89

³⁶Kose, A., Eswar P., Kenneth R., and Shang-Jin W. (2009), "Financial Globalization: A Reappraisal, Staff Papers", *International Monetary Fund*, Vol. 56

³⁷"Global Investment Trends" – *UNCTAD World Investment Report 2012*

³⁸Ibid.

Меѓународното производство се проширува, надворешната продажба расте, вработувањето и вредноста на транснационалните корпорации се зголемува. Во 2011 година се проценува дека во транснационалните корпорации се вработени околу 69 милиони работници, а забележано е повторно зголемување на капиталот на ТНК кој достигна до 28 трилиони долари во продажба и 7 трилиони во додадена вредност, односно зголемување за 9% во однос на 2010 година. Филијалите на транснационалните компании акумулираа повеќе од една десетина од глобалниот БДП и една третина од светскиот извоз³⁹.

Државните транснационални компании претставуваат важен извор на СДИ. Постојат околу 650 државни транснационални компании со околу 8500 филијали низ светот. Додека тие претставуваат помалку од 1% од вкупниот број на транснационални компании во светот, нивните инвестиции изнесуваат 11% од глобалните СДИ во 2010 година. Сопственоста на државните транснационални компании предизвика загрижувачки моменти во некои држави во однос на националната безбедност⁴⁰.

3. ДЕФИНИРАЊЕ НА СДИ

Странските директни инвестиции (СДИ) претставуваат еден од најважните инструменти за посредување кои во една национална економија го поттикнуваат производството, увозот на *ноу-хау* (know how), раст на вработеноста, развојот на инфраструктурата, намалување на сиромаштијата итн. Бенефициите што се остваруваат со приливот на СДИ, предизвикаа остра конкурентност на глобалните пазари на слободниот капитал, а сè со цел привлекување на што пообемни и разновидни СДИ. Општиот тренд на светскиот пазар на СДИ е бришење на географските граници меѓу земјите во развој и развиените земји. Земјите во развој последниве години освен што претставуваат растечки пазар на СДИ, воедно тежат кон привлекување на капитално интензивни инвестиции, како и инвестиции во истражување и развој.

Иако странските директни инвестиции не се нова ниту пак непозната категорија во меѓународните финансии, во теориската литература сèуште не постои универзално прифатена дефиниција. Дефинициите што се во најчеста употреба произлегуваат пред сè од потребата за меѓународна споредливост на платно-билансните статистики.

Така, според дефиницијата што ја користи ММФ, а е прифатена и од ОЕЦД, *директните инвестиции* се категорија на меѓународни инвестиции која ја отсликува целта на резидентната фирма од една економија (странскиот директен инвеститор) да стекне долгорочен интерес во фирма која е резидент во друга економија. Во дообјаснувањето на поимот „долгорочен интерес“, Прирачникот за платно-билансни статистики укажува дека се мисли на трговските друштва во кои странскиот инвеститор поседува најмалку 10% од обичните акции или гласачките права.

Од друга страна, Системот на националните сметки на Обединети нации не ги дефинира СДИ како меѓународни текови на капиталот, туку разликува „компаниии контролирани од странство“ (афилијации кои повеќе од 50% се во сопственост на странскиот инвеститор) и „подружници“, каде што сопственичкиот дел на странската компанија е помеѓу 10% и 50%.

Директните странски инвестиции може да се дефинираат и како вложувања на капитал од претпријатија од странски земји или мултинационални компании во капацитети, во вид на претпријатија или филијали во земјата-домаќин. Според тоа, со странските директни инвестиции се стекнува сопственичка контрола.

Се чини дека денес не изгубил од актуелност заклучокот на Чарлс Киндлебергер (Charles Kindleberger), еден од најеминентните автори во традиционалната меѓународна економија, според кој прашањето за суштината на странските директни инвестиции не е зошто капиталот би се преселил во друга земја, туку „зошто определена актива (или производствена единица) би вредела повеќе ако е странска, а не домашна контрола“. Имено, не секогаш се потребни меѓународни приливи на капитал за да се реализира странската директна инвестиција. Можно е веќе присутната мултинационална компанија да позајми на домашниот пазар и на тој начин да ја превземе контролата на некоја домашна фирма. Оттаму, како концепциски најсимплифицирана и воедно најтесна дефиниција ја издвојуваме онаа што ја потенцира важноста на контролата според која „СДИ се проширување на корпоративната контрола преку националните граници“.

³⁹Ibid.

⁴⁰“Global Investment Trends” – UNCTAD World Investment Report 2011

ЗАКЛУЧОК

Релацијата помеѓу странските директни инвестиции (СДИ) и економскиот развој е предмет на долгогодишна интензивна дебата. Традиционалното сфаќање е дека СДИ позитивно влијаат врз економскиот раст преку зголемување на вкупниот износ на расположлив капитал за инвестиции. Современата литература сè повеќе го потенцира значењето на СДИ како механизам за трансфер на современи меѓународни технологии. Транснационалните компании се меѓу фирмите со најнапредна технологија во светот, при што нивниот влез во една земја овозможува постепено преземање на тие технологии и користење од страна на домашните фирми.

Иако сè уште не може да се констатира дека постои консензус за реализацијата (правецот на влијание) меѓу СДИ и економскиот раст, постои обемна емпириска литература која констатира дека СДИ се катализатор на економскиот развој. Преку СДИ земјата го обезбедува неопходниот капитал, технологија, експертиза и нови менаџерски способности, како и пристап до меѓународните пазари за извозните производи. Теориите на ендеген раст обезбедуваат општо прифатлива концепциска рамка за анализирање на економското влијание на СДИ. Преку технолошкиот трансфер, СДИ можат да помогнат да се намали „јазот на знаење“ помеѓу богатите и сиромашните земји.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Borensztein, Eduardo, Jose De Gregorio and Jong-Wha Lee, "How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?" *Journal of International Economics*, Vol.45, 1998.
- [2] Carkovic M. and Ross L. (2002), "Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?", *University of Minnesota Department of Finance Working Paper*, 2002.
- [3] "Global Investment Trends" – *UNCTAD World Investment Report 2012*.
- [4] Haskel, J., Sonia P. and Matthew S., "Does Inward Foreign Direct Investment Boost the Productivity of Domestic Firms?", *The Review of Economics and Statistics*, Vol.89, 2007.
- [5] Kose, A., Eswar P., Kenneth R., and Shang-Jin W., "Financial Globalization: A Reappraisal, Staff Papers", *International Monetary Fund*, Vol. 56, 2009.
- [6] Lucas, R., "Why Doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries", *American Economic Review*, Vol. 80, p. 92-96.1990.
- [7] Morgan, T., Edward G., and Magnus B., Does Foreign Direct Investment Promote Development?, *Washington Institute for International Economics*, Washington DC, 2005.